

Museumssamlingen ved Sørlandet sykehus i Kristiansand

Michael 2021; 18: 132–7.

I 1990 flyttet Vest-Agder sentralsykehus inn i et stort, nytt bygg litt utenfor bykjernen i Kristiansand, ved siden av det gamle Eg asyl. Det ble samtidig starten på en medisinsk museumssamling, som er blitt en av landets største.

På 1980-tallet startet en historieinteressert anestesisykepleier, Reidun Braathen (1926–2017), innsamling av gammelt medisinsk utstyr som hun kom over i kjeller og på loft i de gamle sykehusbygningene i Kristiansand. Hun lagret i kasser og esker og fikk etter hvert disponere et lite rom som «museumslokale», der hun tok imot skoleklasser og spesielt interesserte. På sine eldre dager fikk hun en deltidsstilling som «museumsbestyrer». I 1996 fylte hun 70 år og ble belønnet med Kongens fortjenstmedalje for sin innsats. Hun la det første grunnlaget for museumssamlingen ved Sørlandet sykehus (1).

Allerede før flyttingen til Eg i 1990 ble det oppdaget at effektive ryddefolk i all stillhet var i ferd med å kassere mye gammelt medisinsk utstyr som opptok for mye plass. Vår gamle jernlunge fra poliotiden var dessverre på vei til å bli til spiker, og en rekke andre uerstattelige klenodier var gått tapt da ildsjeler startet innsamling av bevaringsverdige gjenstander som etter hvert fikk lagerplass i et kjellerrom i nybygget. Det ble snart en ganske omfattende samling, som senere ble utvidet med verdifullt utstyr fra andre institusjoner og privatpraktiserende leger og tannleger på Sørlandet. Det er nå blitt en av landets største medisinske museumssamlinger, men som dessverre frister en noe kummerlig tilværelse i altfor trange lokaler (2). Vi var likevel litt stolte da vi 30. august 2019 kunne ta imot en stor gruppe fra *Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum* som kom reisende i buss og tilbragte en dag hos oss.

Sykehusmuseet driftes av en entusiastisk museumskomité, en gruppe på ti frivillige, de fleste er pensjonister med tilknytning til sykehuset

Figur 1: Fra jubileumsutstillingen i Kristiansand januar 2020 ved kafeteriaen i sykehusets inngangsparti. Operasjonsutstyr anno 1920-40 med narkoseapparat og til høyre ses et diatermiapparat. (Foto: Tor Axel Gjellestad)

i Kristiansand. Men det er også noen yrkesaktive, samt et medlem fra Arendal. Siden 2015 har vi invitert til offentlige omvisninger, og vi tar gjerne imot grupper etter avtale. I 2019 hadde vi 13 omvisningsdager og like mange dager med arbeidsmøter i lokalene, der vi også har startet det møysommelige arbeidet med dataregistrering av gjenstandene (3). I tillegg har komiteemedlemmer vært engasjert til eksterne aktiviteter, bl.a. en forelesning ved Universitetet i Agder.

Lokalene er lite egnet for temautstillinger og den type utstillinger som vi kunne ønske. Komiteen håper å få disponere en etasje eller fløy i det gamle Eg asyl når nytt psykiatribygg skal stå ferdig i 2022-23, men vi vet at det vil bli kamp om plassen.

I mellomtiden forsøker vi å markere oss så godt vi kan. I desember 2019 hadde vi *Sykehusets julekalender*, som ble svært populær. Det var en daglig presentasjon på sykehusets intranett av til sammen 24 museumsgjenstander med gjettekonkurranse. Julekalenderen ble også gjort tilgjengelig for det vanlige publikum.

Figur 2: Fra jubileumsutstillingen i Kristiansand. «Pasient» med presse til thoraxkompressjon ved hjertestans. I bakgrunnen ses en defibrillator («hjertestarter»).
(Foto: Tor Axel Gjellestad)

Jubileumsutstilling i Kristiansand i 2020

I anledning av det «nye» sykehusets 30-årsjubileum, satte museumskomiteen, med støtte fra Vest-Agder-museet, opp en egen jubileumsutstilling i januar 2020. Åpningen ble behørig markert i lokalradioen. I sykehusets inngangsparti ble det rigget opp et operasjonstablå anno 1920-40, med operasjonsbord, diverse utstyr fra museumssamlingen og utstillingsfigurer som vi har fått fra forretninger i bekledningsbransjen (figur 1 og 2). Utstillingen vakte populær oppsikt.

Vi hadde også satt ut glasskap med instrumenter og smågjenstander, og montert en billed- og filmpresentasjon fra den lokale sykehushistorien som ble vist på skjerm uten opphold i sykehusets kafeteria. I tillegg var det blant annet en hel korridorvegg med 40 store bilder med informasjonstekst fra byggeperioden og fra regionens historiske helseinstitusjoner (figur 3). Utstillingen ble tatt ned like før covid-19-pandemien gjorde sitt inntog i mars 2020.

Figur 3: Fra jubileumsutstillingen i Kristiansand. Bildevegg med presentasjon av lokal sykehushistorie. (Foto: Tor Axel Gjellestad)

Jubileumsutstilling i Arendal i 2020

I 2020 feiret sykehuset i Arendal 100-årsjubileum, og dette ble markert med en liknende presentasjon der (figur 4). I 1920 startet man også sykepleierutdanning (4). Det var opprinnelig planlagt en større jubileumsutstilling sommeren 2020 i forbindelse med Arendalsuka med støtte fra KUBEN i Arendal, som er en del av Aust-Agder Museum og Arkiv, men dette arrangementet ble dessverre avlyst på grunn av koronapandemien. I stedet ble det i november satt opp en utstilling i sykehusets fellesarealer, med den gamle jernlunget som stort og sentralt objekt sammen med en rekke andre museumsgjenstander fra Arendal og samlingen i Kristiansand. Det ble også satt opp en fotokavalkade med lokale sykehusbilder, i tillegg til bilder fra historiske, medisinske bygninger fra tidligere Aust-Agder fylke (4). Utstillingen ble høytidelig åpnet 2. november og sykehusledelsen og museumskomiteen mottok gode tilbakemeldinger.

Figur 4: Fra jubileumsutstillingen i inngangshallen ved sykehuset i Arendal. Sykehusets gamle jernlunge fra poliotiden var sentralt museumsobjekt. (Foto: Tor Axel Gjellestad)

Håp for fremtiden

Museumskomiteen ved Sørlandet sykehus vil gjerne lage blest om arbeidet vårt. Vårt største ønske er å få mer egnede lokaler for vår fine samling som vi er så stolte av. Vi ønsker oss lokaler i det gamle Eg asyl, som vil være meget godt egnet til formålet.

Med museumslokaler i det gamle asylbygget ville vi også ha bedre mulighet for å presentere psykiatriens historie i vår landsdel. Eg asyl ble etablert i 1881 som landets tredje statsasyl etter Gaustad i hovedstaden (1855) og Rotvoll i Trondheim (1872). Vi har blant annet sikret en unik fotosamling fra dagliglivet og det sosiale liv ved Eg asyl, fra både før og etter år 1900. Blant kuriositetene har vi signaturen til Oscar 2 (1829–1907) på forsiden av pasientprotokollen, fra hans besøk ved asylet i 1891.

Vårt håp er å få mer plass til å kunne presentere historiske temastillinger i Kristiansand, samtidig som vi har ønske om å etablere en ordning

med ambulerende utstillinger ved de andre sykehusene innen Sørlandet sykehus, både i Arendal og i Flekkefjord.

Tor Axel Gjellestad
ta.gjellestad@gmail.com

Tor Axel Gjellestad er spesialist i indremedisin og i nyresykdommer, pensjonert overlege fra medisinsk avdeling, Sørlandet sykehus Kristiansand og medlem av museumskomiteen ved Sørlandet sykehus.

Litteratur

1. Rudberg K. Norges fineste sykehusmuseum. Fædrelandsvennen 8.8.2017: 8.
2. Skår KL, Eliassen H, Gjesdal I. Åpner museum med vonde minner. NRK Sørlandet 19.3.2015. <https://www.nrk.no/sorlandet/museum-med-vonde-minner-1.12267006> (19.10.2020).
3. Hollerud L. Skrekkkabinettet i kjelleren. Fædrelandsvennen 15.4.2015: 10.
4. Kile H. Sykehuset i Arendal 100 år. I: Sånn var det – Årbok for Arendal historielag 2020.